

بسم الله الرحمن الرحيم
 «الرحمن * علم القرآن * خلق الانسان * علمه البيان»

 پرونده: سفر یادگیری قرآن کریم

عکاس: اعظم لاریجانی

سفر یادگیری قرآن کریم

رضا نباتی

مؤلف کتاب‌های درسی آموزش قرآن دوره‌ی ابتدایی

قرآن کشور، «نهادینه شدن فرهنگ انس با قرآن کریم در جامعه» است و رسالت نظام آموزش عمومی قرآن «ایجاد توانایی خواندن همراه با فهم و تدبیر در قرآن و بهره‌گیری مردم از تعالیم قرآن در زندگی» ذکر شده است. (جدول ۱) سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با توجه به مأموریت ذاتی خود وظیفه‌ی برنامه‌ریزی و تولید محتوای آموزشی را برعهده دارد و براساس اهداف آموزش عمومی قرآن، سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری، سند تحول بنیادین و سند برنامه‌ی درسی ملی، به هم‌سوسازی برنامه‌ی درسی قرآن با اسناد تحولی اقدام کرده است. برنامه‌های درسی قرآن دوره‌ی ابتدایی به اجمال معرفی می‌شود.

جدول برنامه‌ی هفتگی مدارس (مصوب شورای عالی آموزش و پرورش) و میزان ساعات آموزش قرآن:

پایه‌ی اول ابتدایی: دو ساعت در هفته (دو زنگ کامل)
پایه‌های دوم تا ششم ابتدایی: سه ساعت در هفته (سه زنگ کامل)

قرآن پیام روشن الهی است که همه‌ی انسان‌ها را به راستی و رستگاری دعوت می‌کند. از صدر اسلام تاکنون، آموزش این پیام جاودانه‌ی الهی، از مهم‌ترین ارکان تعلیم و تربیت در میان مسلمانان بوده است. در کشور ما نیز به اقتضای جایگاه خاص دین اسلام در فرهنگ مردم و جایگاه ویژه‌ی قرآن در اعتقادات دینی، آموزش این کتاب آسمانی همواره مورد توجه همگان بوده است.

آموزش قرآن در آموزش و پرورش در جست‌وجوی چیست؟

پس از تصویب و ابلاغ اهداف آموزش عمومی قرآن کشور از طرف شورای توسعه‌ی فرهنگ قرآنی کشور در هفتم اردیبهشت ماه ۱۳۹۲ و ابلاغ آن به دستگاه‌های مجری، مسئولیت نظارت بر حسن اجرای آن به وزارت آموزش و پرورش، به عنوان دبیرخانه‌ی کمیسیون آموزش عمومی قرآن کشور، سپرده شد.

بر اساس این سند، چشم‌انداز نظام آموزش عمومی

وظیفه‌ی آموزش درس قرآن در دوره‌ی ابتدایی برعهده‌ی آموزگار پایه است.

۵ برنامه‌ی درسی قرآن درصدد است دانش‌آموزان به‌تدریج به مهارت‌های پایه و اصلی در استفاده از قرآن کریم و انس با آن دست یابند. این مهارت‌ها عبارت‌اند از:

۱. توانایی خواندن قرآن کریم
 ۲. توانایی درک معنای عبارات و آیات قرآن
 ۳. آشنایی با روش‌های ساده و اولیه‌ی تدبر در قرآن کریم
- این سه مهارت باید به انس با قرآن کریم منجر شوند.

اصلی‌ترین رکن انس با قرآن و سواد قرآنی

اصلی‌ترین رکن انس با قرآن کریم، خواندن روزانه‌ی آیاتی از کلام الله مجید است، به نحوی که این خواندن با درک تدریجی معنا و تدبر در آیات همراه باشد. اگر تحقق این سه مهارت به انس با قرآن کریم بینجامد، اصطلاحاً دانش‌آموزان به «سواد قرآنی» دست یافته‌اند و آموزش و پرورش به مأموریت ذاتی خود که در اسناد سه‌گانه‌ی تحولی ذکر شده، جامه‌ی عمل پوشانده است.

۵ مطابق اهداف برنامه‌ی درسی آموزش قرآن، دانش‌آموز

در طول دوره‌ی ابتدایی و در ادامه‌ی آن، در جریان سفر یادگیری درس قرآن، به اهداف زیر دست می‌یابد:

۱. علاقه به شنیدن قرائت قرآن کریم و خواندن مستمر آن
۲. علاقه به حفظ برخی از آیات، سوره‌ها و پیام‌های قرآنی کتاب درسی
۳. علاقه به استفاده از رسانه‌ها و شرکت در فعالیت‌های قرآنی
۴. آشنایی با داستان‌های قرآنی کتاب درسی
۵. آشنایی با معنای برخی از کلمات ساده یا پرکاربرد قرآن کریم
۶. توانایی خواندن روان و زیبای آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی
۷. توانایی خواندن آیات قرآن کریم از روی مصحف شریف، با خط آموزشی و حداقل به‌صورت شمرده
۸. بیان ساده‌ی مفهوم پیام‌های قرآنی کتاب درسی
۹. توانایی معنا کردن عبارات ساده‌ی قرآن کریم
۱۰. علاقه به خواندن روزانه‌ی قرآن کریم

دانش‌آموزان در هر پایه‌ی تحصیلی چه چیزهایی از قرآن کریم را می‌آموزند؟

دانش‌آموزان در طول تحصیل با مطالب و مهارت‌های سواد

جدول ۱. مصوبه‌ی آموزش عمومی قرآن کریم کشور شامل اهداف ۹گانه‌ی زیر است:

ردیف	عنوان هدف	تحلیل مفهومی
۱	تقویت ایمان و گرایش به قرآن و عترت	اعتقاد قلبی به حقانیت، جامعیت و جاودانگی قرآن مجید و جایگاه پیامبر(ص) و اهل بیت (ع) به‌عنوان تبیین‌کنندگان علمی و عملی قرآن و محبت و مودت نسبت به قرآن و اهل بیت (ع)
۲	توانایی خواندن قرآن کریم	خواندن صحیح و روان قرآن کریم با تلفظ عربی حروف و حرکات در حد تمایز
۳	درک معنای آیات قرآن کریم	درک معنای ظاهری عموم عبارات و آیات قرآن کریم
۴	توانایی و التزام به تدبر در آیات قرآن کریم	آشنایی با روش تدبر و پایبندی به اندیشه و دقت در آیات قرآن کریم برای درک بهتر مراد و مقصود آیات
۵	حفظ قرآن کریم	به‌خاطر سپاری و از بر خوانی بخش‌هایی از آیات و سوره‌های قرآن کریم (حداقل سه جزء)
۶	انس با قرآن کریم	اشتیاق به خواندن روزانه و استماع قرآن کریم، همراه با فهم و تدبر در آیات
۷	آشنایی با علوم و معارف قرآن کریم	آشنایی با کلیات تاریخ و علوم قرآنی و شناخت معارف اساسی و ضروری قرآن کریم
۸	توانایی استفاده از قرآن کریم	توانایی جست‌وجو و دریافت معارف عمومی مورد نیاز از قرآن کریم با استفاده از منابع معتبر
۹	تبعیت از قرآن و عترت	عمل به آموزه‌های قرآن و اهل بیت در ابعاد گوناگون زندگی و تحقق سبک زندگی قرآنی

تحقق اهداف فوق نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و اجرای مناسب و نظارت و ارزشیابی مستمر است.

«حرفه‌ای شدن آموزگاران در آموزش قرآن» به چه معناست؟

در این سفر یادگیری، داشتن راهنما و بلد راه مطمئن، هم مسیر یادگیری را زیبا و چشم‌نواز می‌کند و هم به آن سرعت و جهت می‌دهد. هر آنکه مسئولیت خطیر آموزگاری را با جان و دل می‌پذیرد، علاوه بر دانش‌ها و توانمندی‌های عمومی و مهارت‌های پایه، از صلاحیت‌های اختصاصی و حرفه‌ای نیز برخوردار است. عموم آموزگاران آموزش و پرورش، با توجه به میزان تحصیلات و نیز تجربه‌ی سالیان تدریس، از دانش و توانمندی‌های عمومی زیر به‌خوبی برخوردارند:

۱. آشنایی با تعلیم و تربیت اسلامی، ۲. روان‌شناسی عمومی، ۳. روان‌شناسی رشد، ۴. روان‌شناسی یادگیری، ۵. آشنایی با فنون و روش‌های تدریس، فناوری آموزشی و سنجش اندازه‌گیری

آموزگاران در زمینه‌ی دارا بودن دانش و مهارت‌های پایه نیز در سطح مناسبی قرار خواهند داشت، به شرط اینکه در این زمینه بازآموزی‌های لازم صورت پذیرد. دانش و مهارت‌های پایه شامل:

۱. آشنایی با برنامه‌ی آموزش عمومی قرآن
۲. برخورداری از توانایی‌های ناظر بر اهداف آموزش عمومی قرآن کریم
۳. آشنایی با برنامه و روش تدریس قرآن کریم و توانایی به‌کارگیری آن
۴. داشتن انس مستمر با قرآن کریم

توفیق هر چه بیشتر در آموزش قرآن

به زبان ساده، «آموزگار حرفه‌ای» کسی است که دیگران، حتی آموزگاران سایر پایه‌ها، از انجام وظایف او ناتوان باشند. در این زمینه باید به موارد زیر توجه کرد:

۱. مهم‌ترین نگرانی در دوره‌ی ابتدایی، به‌ویژه در پایه‌های سوم تا ششم ابتدایی، «ناتوانی برخی از آموزگاران در رفع اشکالات خواندن قرآن است». به همین خاطر، شعار درس آموزش قرآن در پایه‌های سوم تا ششم «توجه به موضوع رفع اشکالات خواندن قرآن همه‌ی دانش‌آموزان» است.
۲. شرکت فعال آموزگاران در دوره‌های آموزش ضمن خدمت، به نحوی که اولاً این دوره‌ها با کیفیت و کامل اجرا شوند و ثانیاً آموزگاران با روش‌های آموزش قرآن در این پایه به‌خوبی آشنا شوند.
۳. تسلط کافی ایشان بر روش‌ها و مراحل تدریس هر یک از موضوعات کتاب درسی.
۴. مشاهده‌ی دقیق و با حوصله‌ی فیلم‌های توجیهی-آموزشی.

قرآنی به شرح زیر
آشنایی شوند:

۱. ترکیب حروف و حرکات و خواندن کلمات ساده‌ی قرآنی براساس سوادآموزی فارسی (پایه‌ی اول ابتدایی)
۲. آشنایی با نمادهای خاص خط قرآن و قواعد مهم و ضروری روخوانی قرآن کریم (پایه‌ی دوم ابتدایی)
۳. توانایی خواندن بخش‌بخش کلمات و عبارات قرآنی با اشاره‌ی آموزگار به حروف و حرکات از روی لوحه‌ی آموزشی (دوره‌ی اول ابتدایی)
۴. توانایی خواندن شمرده و آرام کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی (پایه‌های دوم و سوم ابتدایی)
۵. کسب مهارت روخوانی (شمرده‌خوانی) قرآن کریم (تا پایان سوم ابتدایی)
۶. توانایی خواندن آیات و سوره‌های کتاب درسی، شبیه نوار آموزشی یا حداقل به صورت معمولی و روان (دوره‌های اول و دوم ابتدایی)
۷. توانایی خواندن قرآن کامل به صورت معمولی و روان (دوره‌ی دوم ابتدایی)
۸. آشنایی با قرآن و شناخت برخی از ویژگی‌های کلام الهی (در کلیه‌ی پایه‌های ابتدایی و متوسطه)
۹. حفظ پیام‌های قرآنی و برخی از فرازها و سوره‌های پرکاربرد (در کلیه‌ی پایه‌های ابتدایی و متوسطه)
۱۰. بیان مصداق‌های ساده و کاربردی پیام‌های قرآنی در راه تفکر و تدبر در آن‌ها (در کلیه‌ی پایه‌های ابتدایی و متوسطه)

۵. مطالعه‌ی مقدمه‌ی کتاب درسی دانش‌آموز.

۶. تهیه و مطالعه‌ی کتاب‌های مرجع آموزش قرآن دوره‌ی ابتدایی مانند کتاب مبانی و روش آموزش قرآن دوره‌ی ابتدایی - کد ۶۰۱۱ و کتاب راهنمای آموزگار قرآن پایه‌ی ششم ابتدایی نیز توصیه و تأکید می‌شود.

۷. انس با قرآن کریم و خواندن روزانه‌ی آن و تقویت علاقه به تدریس قرآن کریم، هدف آرمانی درس آموزش قرآن است. تحقق این هدف به فرهنگ‌سازی نیاز دارد و مهم‌ترین و در عین حال ساده‌ترین روش برای تحقق آن، توجه به «نقش الگویی آموزگار و خانواده در توسعه‌ی فرهنگ انس روزانه‌ی دانش‌آموزان با قرآن کریم» است.

۸. تلاش به موقع برای تهیه و آماده‌سازی امکانات آموزشی مانند لوح فشرده، لوحه‌ی آموزش روخوانی و نیز استفاده‌ی به‌جا از آن‌ها در هنگام تدریس.

۹. به‌روز بودن آموزگاران از طریق ارتباط با مجلات آموزشی و سایت گروه قرآن و تبادل نظر با مؤلفان و کارشناسان

روش آموزش کتاب‌های درسی قرآن

روش کلی در آموزش کتاب‌های درسی قرآن تا حدودی چارچوب و مراحل زیر را دارد:

الف) آموزش خواندن آیات درس و رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان

در دوره‌ی اول ابتدایی، استفاده از لوحه‌های قرآن نقش اصلی را در آموزش روخوانی قرآن دارد. آموزگار با اشاره‌ی ثابت و متحرک به حرکات و حروف، مهم‌ترین گام را در آموزش روخوانی برمی‌دارد.

لوحه‌ی آموزش روخوانی (لوح محفوظ) در جای مناسبی نصب می‌شود و سپس آموزش با اشاره‌ی آموزگار و خواندن دانش‌آموزان، ابتدا به صورت جمع‌خوانی و سپس فردخوانی، ادامه می‌یابد. روش اشاره‌ی ثابت و متحرک در مقدمه‌ی کتاب‌های درسی آموزش قرآن، کتاب‌های راهنمای تدریس آموزگار و فیلم‌های آموزشی به صورت کامل توضیح داده شده است. پس از بخش‌خوانی لوحه، آموزگار از دانش‌آموزان می‌خواهد کتاب‌های خود را باز کنند تا مراحل زیر در آموزش هر یک از درس‌ها انجام گیرد. (از این مرحله به بعد، در کلیه‌ی پایه‌ها تقریباً مثل هم عمل می‌شود.)

مراحل آموزش خواندن قرآن

۱. پیش‌خوانی: آیات درس توسط هر یک از دانش‌آموزان به صورت انفرادی خوانده می‌شود. (حدود پنج دقیقه)

۲. خواندن در گروه: آموزگار از دانش‌آموزان می‌خواهد آیات آن صفحه را در گروه برای یکدیگر بخوانند. هر دانش‌آموز یک سطر یا جمله. (حدود پنج دقیقه)

۳. خواندن برای کلاس: آموزگار ابتدا از دانش‌آموزان علاقمند و مستعد و سپس از بقیه‌ی دانش‌آموزان می‌خواهد که هر کدام یک سطر یا جمله از آیات درس را برای کلاس بخوانند.

نکات مهم در آموزش روخوانی

۱. رعایت ترتیب در انجام هریک از مراحل فوق ضروری است.

۲. توجه جدی آموزگار به تقدم آموزش روخوانی بر پخش نوار کمک شایانی به کسب مهارت روخوانی می‌کند.

۳. با توجه به اهمیت کسب مهارت خواندن با تأکید بر خوب دیدن و دقت در حروف و حرکات (تجربه‌ی دیداری)،

آموزگار در آموزش روخوانی آیات، از خواندن آیات و عبارات و نیز پخش تلاوت آیات در

ابتدای آموزش جدا خودداری می‌کند.

۴. تسلط آموزگار بر روش‌های رفع اشکالات روخوانی و روان‌خوانی از اهمیت زیادی برخوردار است.

روش رفع اشکالات روخوانی

پس از مرحله‌ی اول آموزش، رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان توسط آموزگار، مهم‌ترین فعالیت آموزشی در کلاس‌های سوم تا ششم ابتدایی است، برای این منظور توجه به نکات زیر ضروری است.

۱. آن دسته از آموزگاران که در این زمینه ضعف دارند، باید نسبت به کسب مهارت کامل روان‌خوانی آیات کتاب درسی، اقدام لازم را انجام دهند. توصیه‌ی ما استماع و تلاوت آیات از طریق نوارها و لوح‌های فشرده است.

۲. آموزگار در هنگام تدریس و رفع اشکالات روخوانی به دانش‌آموز فرصت بدهد تا به پایان جمله برسد.

۳. آموزگار پس از تشویق زبانی از دانش‌آموز بخواند عبارت (جمله) را یک بار دیگر با دقت بخواند.

نکته‌ی مهم: اشکال روخوانی اغلب دانش‌آموزان در بار دوم برطرف می‌شود. اما اگر اشکال برطرف نشد، آموزگار یکی از چند روش زیر را انجام می‌دهد:

روش اول: از دانش‌آموز می‌خواهیم کلمه‌ی مورد نظر را بخش‌خوانی کند.

روش دوم: شکل غلط کلمه را با شکل درست آن مقایسه می‌کنیم و از دانش‌آموز می‌پرسیم کدام صحیح است.

روش سوم: در صورتی که کماکان مشکل باقی باشد می‌توان از کلاس پرسش کرد.

در ضمن، نوشتن کلمه یا ترکیب مورد نظر روی تخته و اشاره به بخش‌های آن و درخواست از دانش‌آموزان برای بخش‌بخش خواندن آن کلمه یا ترکیب نیز مفید است.

دو نکته

- ۱- فعالیت‌های این بخش در یک جلسه و در کلاس و با نظارت آموزگار انجام می‌شود.
- ۲- این نوع فعالیت‌ها هرگز به‌عنوان نمونه سؤال برای آزمون پایانی نیست و انجام آن‌ها تنها در ارزشیابی مستمر دانش‌آموزان امتیاز مثبت دارد.

تذکر مهم: از سخت‌گیری و سهل‌انگاری درباره‌ی رفع اشکالات روخوانی قرآن بپرهیزید.

فعالیت آن‌ها نظارت و راهنمایی‌های لازم را ارائه می‌کند.
۴. دانش‌آموزان با انتخاب آموزگار هر سطر را می‌خوانند و در صورت نیاز اصلاح لازم به عمل می‌آید.
۵. تمرین دوم نیز مانند تمرین اول انجام می‌شود.

ب) روش و مراحل آموزش قرائت سوره‌های کتاب درسی

۱. چند دانش‌آموز متن پیام قرآنی و ترجمه آن را می‌خوانند.
۲. دانش‌آموزان در گروه خود با استفاده از تصویر یا مطلب ارائه شده، درباره‌ی پیام قرآنی گفت‌وگو می‌کنند.
۳. گروه‌ها با ارائه‌ی مصادیق جدید نظرات خود را درباره‌ی پیام قرآنی می‌گویند.

نکات مهم در آموزش پیام قرآنی

۱. کسب مهارت تفکر و تقویت آن از ارکان مهم برنامه‌ی درسی ملی و نیز از اهداف مهم پیام‌های قرآنی است. از این رو باید با پرهیز از ارائه‌ی سخنرانی و توضیحات طولانی درباره‌ی پیام قرآنی و ضمن توجه به تعامل چندجانبه با کلاس، دانش‌آموزان را در رسیدن به اهداف پیش‌بینی شده راهنمایی کرد.

۲. می‌توان علاوه بر استفاده از روش گفت‌وگویی دانش‌آموزان درباره‌ی مفهوم پیام قرآنی، از سایر روش‌های متنوع و جذاب مانند نمایش، نوشتن چند جمله‌ی کوتاه و نقاشی درباره‌ی مفهوم پیام نیز استفاده کرد.
۳. در زیر برخی از پیام‌ها یک یا دو کلمه از آن پیام که در فارسی رایج و آشناست، معنا شده است. آموزگار با پرسش از دانش‌آموزان توجه آن‌ها را به این کلمات و معنایشان جلب می‌کند.

ث) روش و مراحل آموزش داستان‌های قرآنی

۱. داستان‌های قرآنی با عنوان «قصه‌ی آیه‌ها» در کتاب‌های آموزش قرآن آمده‌اند. این داستان‌ها توسط آموزگار به یکی از شیوه‌های قصه‌گویی، قصه‌خوانی، تصویرخوانی و استفاده از کارت قصه بیان می‌شوند.

۲. چند دانش‌آموز متن داستان را از روی کتاب می‌خوانند.

ج) انس با قرآن در خانه

در انتهای هر درس، فعالیت‌هایی برای تمرین انس با قرآن در خانه اختصاص دارد. از اهداف مهم این بخش، آگاه کردن والدین نسبت به فعالیت‌های قرآنی دانش‌آموز در خانه و درخواست از آن‌ها در نظارت بر این فعالیت‌ها و کمک به فرزندان خود است.

۱. آموزگار با توضیحات ساده درباره‌ی سوره و آیات مورد نظر، دانش‌آموزان را برای شنیدن قرائت آن‌ها آماده می‌کند.
۲. دانش‌آموزان ضمن خطبری از روی کتاب درسی یا قرآن کامل، بار اول به قرائت عبارت قرآنی گوش می‌کنند و بار دوم همراه با آن بلند می‌خوانند.
۳. از دانش‌آموزان داوطلب می‌خواهیم آیات درس را شبیه نوار یا حداقل به‌صورت معمولی و روان بخوانند.
۴. به‌عنوان تکلیف انس با قرآن در خانه، از دانش‌آموزان می‌خواهیم همان آیات یا ادامه‌ی آیات را به کمک لوح فشرده (کتاب گویا) از روی قرآنی که در خانه دارند بخوانند.

پ) روش و مراحل آموزش درک معنای ترکیب‌ها یا عبارات ساده‌ی قرآنی

در جلسه‌ی دوم هر درس، پس از آموزش قرائت، آیاتی از قرآن همراه با معنای آن‌ها آمده است. این بخش از آیات طی مراحل زیر تدریس می‌شود:

۱. آموزگار از دانش‌آموزان می‌خواهد هر یک عبارتی از آیات را همراه با ترجمه بخوانند.

۲. پس از خواندن عبارات قرآنی و ترجمه‌ی آن‌ها، دانش‌آموزان تمرین اول کار در کلاس را ابتدا به‌صورت انفرادی و سپس در گروه انجام می‌دهند.

نکته: دانش‌آموزان برای انجام این تمرینات می‌توانند از سه راه زیر عمل کنند:

- ۱- با استفاده از آموخته‌های قبلی؛
- ۲- جست‌وجوی معنای کلمات از ترجمه‌ی آیات قبلی؛
- ۳- فهرست معنای کلمات پایان کتاب این گونه تمرین‌ها آن قدر ساده است که معمولاً با انجام دو مورد قبلی معنای کلمات مشخص می‌شود. اگر احتمالاً ابهامی باقی باشد می‌توان از این فهرست استفاده کرد.
۳. آموزگار، ضمن حضور در بین اعضای هر گروه، بر

چ) روش آموزش و تمرین یادآوری‌ها

در پایان هر چند درس، مجموعه‌ای از تمرین‌ها به‌عنوان «یادآوری» پیش‌بینی شده است. انجام فعالیت‌های یادآوری به‌منظور تمرین و تثبیت مهارت‌های کسب شده و ایجاد تنوع و جذابیت در سبک‌های یادگیری است.

ح) ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

ارزشیابی دانش‌آموزان در درس آموزش قرآن دوره‌ی ابتدایی به‌صورت کیفی - توصیفی انجام می‌گیرد:

۱. ارزشیابی مستمر

برخی از نکات مهم در ارزشیابی مستمر به شرح زیرند:
۱. در این ارزشیابی رشد یادگیری هر دانش‌آموز مورد نظر است. از این‌رو، نمره‌ی مستمر هر دانش‌آموز، معدل نمرات او در طول یک‌ونیم سال نیست، بلکه باید میزان رشد و پیشرفت او ملاک نمره‌ی ارزشیابی مستمر قرار گیرد.

۲. فعالیت و تلاش فردی و گروهی دانش‌آموزان در کلاس به‌عنوان امتیاز و بخشی از نمره‌ی مستمر ایشان منظور می‌شود.
۳. فعالیت خارج از کلاس دانش‌آموزان بخشی از نمره‌ی ارزشیابی مستمر آن‌هاست. تکلیف «انس با قرآن در خانه» بخشی از این فعالیت است که همه‌ی دانش‌آموزان موظف به انجام آن هستند. آموزگار باید این تکلیف دانش‌آموزان را بررسی و برای افراد موفق نمره و امتیاز خاصی منظور کند و با تدبیر لازم کسانی را که تکلیف خود را به‌خوبی انجام نمی‌دهند به این کار ترغیب کند. آموزگار دانش‌آموزان را به انجام سایر فعالیت‌های خارج از کلاس تشویق می‌کند. بدیهی است استعداد، علاقه، امکانات و شرایط فردی دانش‌آموزان در کم و کیف این فعالیت‌ها باید لحاظ شود. برخی از این فعالیت‌ها عبارت‌اند از:

۱. تهیه‌ی نوار آموزشی قرآن و قرائت و استماع آن در خانه؛
۲. انس روزانه با خواندن قرآن در خانه؛
۳. حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های قرآنی؛
۴. تلاوت قرآن با صوت خوب و زیبا.

۲. ارزشیابی پایانی

بر اساس آیین‌نامه‌ی امتحانات، ارزشیابی پایانی در پایان نیم‌سال‌های اول و دوم به عمل می‌آید. آزمون درس قرآن در تمام پایه‌های دوره‌ی ابتدایی به‌صورت شفاهی است.

۱-۲. بخش قرائت

ارزشیابی این بخش در دوره‌های ابتدایی و متوسطه به‌صورت شفاهی است. نمره و امتیاز این بخش بر اساس ارزشیابی از دو موضوع به‌دست می‌آید:

الف) توانایی خواندن آیات درسی (براساس اهداف مورد انتظار هر پایه‌ی تحصیلی)

ب) بیان مصادیق و توضیحات پیام قرآنی: چنانچه دانش‌آموزی پس از خواندن متن و ترجمه‌ی پیام از روی

کتاب نتواند درباره‌ی آن توضیح دهد یا هیچ مصداقی را بیان کند و یا توضیح ارائه شده خیلی از مفهوم پیام دور باشد، نمره‌ی آن پیام (هر پیام یک نمره) را کسب نمی‌کند و یا به میزان نقص، از نمره‌ی آن پیام کسر می‌شود.

۲-۲. بخش درک معنا

ارزشیابی این بخش فقط در دوره‌ی متوسطه، آن هم به‌صورت کتبی، انجام می‌شود.

تبصره: هر دانش‌آموز می‌تواند با توجه به هر یک از موارد زیر و در مجموع حداکثر ۲ نمره تشویقی کسب کند.

۱. قرائت سوره‌های کتاب یا قرآن کریم شبیه نوار آموزشی
۲. حفظ یک سوره از کتاب (حدود سه صفحه)
۳. حفظ پیام‌های قرآنی کتاب از پیام‌هایی که در هر نیم‌سال تدریس شده‌اند.

ساختار دروس و محتوای کتاب آموزش قرآن پایه‌ی ششم ابتدایی

کتاب جدیدالتألیف آموزش قرآن پایه‌ی ششم ابتدایی ۱۴ درس و ۳ یادآوری دارد و هر درس در ۴ جلسه تدریس می‌شود.
نکته‌ی مهم: هر درس کتاب آموزش قرآن پایه‌ی ششم ابتدایی در چهار جلسه تدریس می‌شود. در هر جلسه، معمولاً به آموزش و تدریس دو موضوع عمده و اصلی پرداخته می‌شود. موضوعات اصلی ارائه شده در هر جلسه به شرح زیرند:

جلسه‌ی اول

آموزش روخوانی یک صفحه از سوره و رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان (یک زنگ کامل)

جلسه‌ی دوم

۱. آموزش قرائت صفحه‌ی قبل با استفاده از نوار آموزشی (نیمه‌ی اول ساعت آموزشی)
۲. کار در کلاس (آموزش مفاهیم قرآن) (نیمه‌ی دوم ساعت آموزشی)

جلسه‌ی سوم

۱. آموزش روخوانی یک صفحه از سوره و رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان (نیمه‌ی اول ساعت آموزشی)
۲. آموزش پیام قرآنی (نیمه‌ی دوم ساعت آموزشی)

جلسه‌ی چهارم

۱. خواندن از روی قرآن کامل (دو سوم ساعت آموزشی)
۲. آموزش یک نکته از هزاران (یک‌سوم پایانی ساعت آموزشی)

نسیم کوی جانان

سودابه گلگار

تصویرگر: نسیم نوروزی

آموزگار دبستان پسرانه‌ی «علامه حلی»
چهرم از استان فارس هستم. طی دو سال
گذشته و با توجه به تغییرات کتاب‌های درسی
و برنامه‌ی درسی و تأکید بر تحول‌آفرینی در
فرایند یاددهی - یادگیری، طرح «در محضر
قرآن» را در پایه‌ی پنجم و ششم اجرا
کرده‌ام که زمینه‌ی انس با قرآن را فراهم
کرده است.

از آنجا که نتایج تجربه‌های خود را مفید
یافتم، علاقه دارم روش‌های خود را به اطلاع
دیگر همکاران نیز برسانم. اما در ابتدا باید از
ویژگی‌های کلی دانش‌آموزان پایه‌های پنجم
و ششم بگویم. در این مدت، من دریافتم
دانش‌آموز من در این سن:

۱. نسبت به عدالت و انصاف حساس
است؛

۲. عضو گروه یا جمعیتی خاص
می‌شود؛

۳. به همکاری با بزرگسالان علاقه‌ی
فراوانی دارد؛

۴. کم‌کم نظر و عقیده‌ی دوستان و همسالان بیش
از بزرگسالان برایش ارزش پیدا می‌کند و می‌خواهد مانند
بزرگسالان رفتار کند و پاسخ‌های درستی به پرسش‌ها بدهد؛
۵. انجام برخی از فعالیت‌های مذهبی را می‌تواند به عهده بگیرد؛
مثل کارهای اجرایی مراسم قرآنی در مسجد و مدرسه.

موارد اجرا شده در کلاس با توجه به ویژگی‌های دانش‌آموزان

✓ جلسه‌ی انس با قرآن

✓ تهیه‌ی روزنامه‌ی دیواری با موضوع قصه‌های قرآنی

✓ نمایش قرآنی (گلستان شدن آتش)

✓ شروع کلاس با تلاوت یک آیه از قرآن در زنگ اول

✓ تحقیق درباره‌ی اولین و آخرین سوره‌ی نازل شده بر پیامبر (ص)

فطرت خداجوی انسان به‌طور ناخودآگاه میل به خوبی‌ها و زیبایی‌ها دارد و چون قرآن آینه‌ی تمام‌نمای زیبایی‌ها در عالم خلقت است، به همین دلیل، هر نفس پاک و جان‌پالایش‌یافته‌ای به‌طور ناخودآگاه به استماع و تلاوت آیات نورانی قرآن گرایش دارد و این در مورد کودکان که مانند لوح سفیدی پاک و درخشان هستند، دوچندان است.

اما گاهی اوقات، به‌دلیل ناآگاهی بزرگ‌ترها و همچنین درک نشدن آیات توسط کودکان، در آموزش قرآن به آنان دچار مشکل می‌شویم. این سؤالی است که غالباً خانواده‌ها می‌پرسند: فرزندانمان علاقه‌ای به مطالعه‌ی کتاب قرآن خود ندارد، باید چه کار کنیم؟

والدین به‌عنوان همیار آموزگار در منزل می‌توانند نقش بسیار مهم و پایداری در ایجاد انس با قرآن داشته باشند. چون پیش از تولد کودک با او هستند و قرار است تا پایان عمر هم کنار او باشند. به همین دلیل، تأثیری که دانش‌آموز از خانواده‌ی خود می‌گیرد، بسیار پایدارتر از تأثیر وجودی هر کس دیگر است.

همچنین، این والدین هستند که تأثیر کلام و رفتار معلم را تثبیت یا خنثی می‌کنند. به همین دلیل، نقش والدین در پیشرفت‌های دانش‌آموزان بسیار حساس و کلیدی است.

امید است موارد ساده‌ی زیر بتواند به حل مشکل و تقویت مهارت‌های دانش‌آموزان در تلاوت قرآن کمک کند:

در این طرح همراه والدین انجام می‌دهیم:

۱. فرزند خود را به مطالعه‌ی روزانه‌ی قرآن عادت می‌دهیم. می‌توان موقع اذان فرزندان را ترغیب کرد که به همراه ما وضو بگیرند، نماز بخوانند و پس از ادای نماز، از روی عبارت‌های قرآنی کتاب خود - به‌عنوان فریضه‌ای که

موجب خشنودی خدای مهربان است - بخوانند.

به فرزندان اجازه دهیم شاهد عبادت‌های ما باشند. زیرا بچه‌ها بیش از اینکه از کلام ما تأثیر بپذیرند، از رفتارمان می‌آموزند.

۲. به جنبه‌های التذادی استماع صوت خوش قرآن توجه می‌کنیم.

۳. برای کودکان خود از داستان‌های قرآنی تعریف می‌کنیم. تعریف داستان‌های قرآنی - قبل از خواب - برای شما و کودکان خوابی آرام و احساسی شیرین و خاطراتی به یاد ماندنی در پی خواهد داشت.

۴. کودکان را با آداب قرائت قرآن مانند پاکی و پاکیزگی، با وضو بودن، آداب نشستن، گوش دادن به هنگام شنیدن آیات قرآن و... آشنا می‌سازیم.

۵. از تشویق‌های کلامی و غیر کلامی بهره می‌بریم.

۶. انجام فعالیت‌های خارج از کلاس مانند تولید آثار هنری در رابطه با آیات مانند نقاشی، خطاطی و شرکت در مسابقه‌های قرآنی و تحقیق درباره‌ی شأن نزول آیات می‌تواند تأثیر معجزه‌آسایی بر رفتار و گفتار کودکانمان داشته باشد.

۷. فرزند خود را عادت می‌دهیم هر روز، از روی قرآن کامل، چند آیه را تلاوت کند.

استفاده از انواع قالب‌های هنری

قرآن کریم در بیان مطالب از قالب‌های هنری استفاده کرده است. قصه که به نوعی مادر هنرهای دیگر اعم از رمان، فیلم، نمایش و کم‌دی است، ابزاری است که قرآن کریم از آن بهره‌ی فراوان گرفته و به آن تصریح می‌کند.

هر یک از موضوعات قرآن در قالبی از قالب‌های هنری می‌گنجد؛ موضوعات قابل تصویر شدن در قالب هنرهای تجسمی، مانند نقاشی، طراحی، مجسمه‌سازی، گرافیک، موضوعات حماسی و عاطفی در قالب شعر و سرود و موضوعات دراماتیک در قالب نمایش و قصه و... که با انتخاب موضوعات خاص و ارائه‌ی قالب مناسب آن می‌توان به موفقیت دست یافت. برگزاری شب شعر، جشنواره‌های سرود و تئاتر و نمایش و مسابقه‌های قصه‌نویسی و مقاله‌نویسی، نقاشی، مجسمه‌سازی، گرافیک و حتی عکاسی درباره‌ی موضوعات قرآنی، از دیگر اقدامات تأثیرگذار در راه برقراری انس بیشتر کودکان، نوجوانان و جوانان با قرآن کریم است.

